



De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

De S. Martiano presbytero.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

foderet, non haberet: fluctuansque vario mentis astu, & secum multa reputans; dicebat: Si ad monasterium reuertar, tridui iter est: si hic maneam, nihil ultra proficiam. Moriar ergo, vt dignum est; & iuxta bellatorem tuum, Christe, ruens, extremum halitum fundam.

Talia eo animo voluente, ecce duo leones, ex interioris cremi parte currentes, volantibus per colla iubis, ferebantur: quibus ad spectis, primo exhorruit. Rursusque ad Deum referens mentem, quasi columbas videret, mansit intrepidus. Et illi quidem directo cursu, ad cadauer beati senis substiterunt; adulantibusque caudis circa eius pedes accubere, stremitu ingenti rugientes; prorsus vt intelligeret eos plangere quomodo poterant. Deinde haud procul ceperunt humum pedibus scalpere: arenamque certatim egerentes, vnus hominis capacem locum foderunt: ac statim quasi mercedem pro opere postulantes, cum motu aurium, ceruice deicta, ad Antonium perrexerunt, manus eius pedesque lingentes. At ille animaduertit, benedictionem eos a se precari: nec mora, in laudationem Christi effusus, quod muta quoque animalia Deum esse sentirent, ait; Domine, sine cuius nutu nec folium arboris defluit, nec vnus passerum ad terram cadit, da illis, sicut tu scis. Et manu annuens eis, vt abirent, imperauit. Cumque illi recessissent, sancti corporis oneri seniles curuauit humeros, & deposito eo in fossam, desuper humum congregans, tumulum ex more composuit. Postquam autem alia dies illuxit, ne quid pius haeres ex intestati bonis non possideret, tunicam eius sibi vendicauit, quam in sportarum modum de palmæ folijs ipse sibi contexerat: ac sic ad monasterium reuersus, discipulis cuncta ex ordine replicauit, diebusque solennibus Paschæ & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, quæ sua patrimonialia ignorant, qui domos marmoribus vestitis, qui vno filo villarum insuunt prædia; huic seminudo quid vnquam defuit? Vos gemma bibitis; ille naturæ cœcauis manibus satisfacit. Vos in tunicis aurum textitis; ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipij vestri. Sed e contrario illi quidem pauperulo paradysus patet; vos auratos gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet, tamen seruaui: vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo puluere coopertus iacet, resurrecturus in gloriam; vos operosa saxi sepulcra premunt, cum vestris opibus arduos. Parcite, quæso, vobis; parcite saltem diuitijs, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obuoluitis vestibus? cur ambitio inter luctus lachrymasque non cessat? An cadauera diuitum nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicumque hæc legis, vt Hieronymi peccatoris memineris: cui si Dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis eius, quam regum purpuram cum pœnis suis.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI MARTIANI PRESBYTERI, QUI FUIT OECONOMVS MAGNAE Ecclesiae Constantinopolitanae, auctore Simeone Metaphrasste.

IANVAR. 10.

Ornamenta
vrbium.

VNT quidem multa quoque alia, quæ hanc regiam exornant ciuitatem, Imperatorum sedes & opes, & omne genus pulchritudo, situsque & magnitudo, & moenia, quæ sunt hostili manu potentia. Nihil autem ei adfert æquè magnum decus & ornamentum, atque vita virorum bonorum & virtutis amantium. Ij enim maiorem quidem adferunt delectationem, & maiorem etiam admirationem: quin etiam maiorem pariunt vtilitatem. Propterea maior est gloria ciuitatis, ornari potius viris pijs & religiosis, quam murorum propugnaculis. Atque ea quidem multos viros tulit præclaros, qui eam decorant varijs virtutis ornamentis: ex quibus si quis primos accuratè elegerit, & ijs vitam Martiani conferre, vel etiam præferre voluerit, is mihi non videatur à recto excidere iudicio. Quod autem sit non mala de eo nota, sed recta sententia, ipse, vt aiunt, ostendet, eritque procedens fide digna oratio.

Martiani
patria, Pa-
rentes.

Hic ergo Martianus floruit quidem tempore eius, cui fuit idem nomen, nempe Martiani, qui tunc erat dominus Romani imperij. Patriam autem suam veterem Romam ab alto repetens à parentibus, (illi enim ex ea profecti, in hanc Constantinianam ciuitatem, quæ

quæ erat recentior, migrarunt) consequenter erat & illustri natus genere, insigniq; opibus & dignitate, & quod nobilitatem referebat ad splendorem Imperatorium. Tanta autem gloria insignes nactus parentes, pietate autem & religione longè insigniores, ipse quoque educatur liberaliter, & eruditionem pulchrè docetur, nostram, inquam, & exterram. Deindè sicut Moses quoque ad Aegyptios, ita etiam Martianus optimè ventitat ad Byzantinos, & ad maiorem & perfectiorem sapientiam, eam, inquam, quæ est ex spiritu, conuertitur. Quæ quidem ex re & vitæ splendor, & sermonis gratia illi accedens, nomen ei peperit, & insignem fecit inter omnes laicos: Paulò post autem etiam cooprat in clerum ecclesiæ: & cum sacris esset dignus, deducit ad gradum sacerdotum. Qui autem ei ad hoc vim attulit, fuit huius ciuitatis Patriarcha. Nam illum quoque cepit siren illius virtutis, & plenæ erant aures ijs, qui de illo spargebantur, sermonibus & laudibus. Cum ergo gradus, qui inter sacerdotium intercedit, nihil esset quod prohiberet, sed multò magis, vt ad maiora procederet, inuitaret: cum omnes breui tempore peruasisset, vocatè tempore, refertur etiam in numerum sacerdotum. Deindè etiam fit Oeconomus maximæ ecclesiæ communi suffragio, non vim afferens, sed inuitus, & non tam honoratus, quam eos honorans, qui eum prætulerant. Sed hæc quidem postea.

Promouetur ad sacerdotium.

Modò autem cum ei admodum iuueni creditum esset sacerdotium, & eius parentes è vita iam excessissent, & vtriusq; facultates, quæ erant luculentæ, accepisset, eum iuuentutem quidem moderatè, sacerdotium autè honestè, opes verò piè regere & administrare fuit cognitum: vt qui egenos suæ hæreditatis assumeret cohæredes, & eis maiori parte cederet: vel vt hoc potius dicam, cum eis quæstuosam exerceret negociationem, & in paruis suppeditandis maxima vicissim acquireret. Atque alias quidem voluptates magno quodam & excelso animo apparuit eum despiciere, & eis minimè vt: ab vno autem solo victus fuit amore, à verbis, inquam, diuinæ scripturæ: & ad illa oculos perpetuò conuertebat, & eis perpetuò assidebat. quo fiebat, vt nihil esset in eis adedò occultum & inuentu difficile, quod non manifestum & notum euasisset laboriosæ eius diligentia. Venti autem & oculis fortiter imperabat, vt qui sciret florem & robur iuuentutis per ea facile impelli ad lapsum. Sunt autem casus, qui ex ijs oriuntur, multi & difficiles. Precibus & vigilijs se dedebat plurimum, & valdè pueros edocebat, quod ad virtutis rationem attinet, non solum eos, qui erant relati in numerum sacerdotum, sed, vt semel dicam, quo t quot in canitie erant pij & religiosi, & curam gerebant philosophiæ. Illo autem suo præclaro boni & honesti amore, valdè quoque amabat sacras ædes Christi Martyrum, & ex eis alias quidem, quæ laborabant, & ruinam minabatur, reficiebat: alias autem, quæ nondum factæ fuerant, excitabat. Quod autem ardentissimè amabat, & sui desiderij finem existimabat, hoc erat, vt præclaræ & insigni inter martyres Anastasiæ præclarum templum extrueret. Laborabat autem in loco inueniendo, in quo opportunissimè sacram ei ædem extrueret.

Precibus & vigilijs se dedebat.

Templa in staurat & extruit.

Cum de eo autem esset sollicitus, mulier quædam, quæ genus ducebat ex Syrorum Antiochia, Nico nomine, cum paulò antè coniugem amisisset, insignem domum, quæ ei hæreditate obuenerat, posita autem erat in medio Constantinopolis foro, volebat vendere, vt cum eius precium accepisset, ad sua reuerteretur. Hæc cum rescuisset hic ardens amator martyris, & locum vidisset conuenientem, & situm esse aptum suo proposito, pro lucro rem esse ducit: & ad mulierem veniens, loquitur de precio, & numeratis bis mille aureis, persuadet ei donum vendere. Cum sic fecisset, planum erat eum iam velle opus aggredi. Sed qui bonis omnibus aduersatur, ne hic quidem ostendit se suæ artis oblitum, neque omninò cessare aut cessaturum esse malefacere: sed se mulieri astutè insinuans, & ei grauem immittens poenitentiam, eius mentè validè oppugnabat: tanquam aliquas machinas ei pudorem admouens, quòd scilicet à vulgo haberetur ludibrio, quæ sic pulcherrimas consumeret possessiones. erat enim domus antiqua & magnifica, & cui longo antè tempore, magni scilicet Constantini, contigisset edificari: locari autem mercedibus & annuis possessionibus, fati magnum commodum afferebat. His mulier, vt mulier, labefactata, contractum soluere conabatur. Martianus autem, qui nulli volebat esse molestus, nec cogere vt aliquid faceret quod nollet, suo iure cessit, & possessionem dimisit mulieri, quarè actionis sacrum esse fundamentum, & nihil volens offerre sanctæ martyri, quod non prompto & alacri daretur animo, aut quod esset coactum. Ex hoc ergo videbatur malignus victoria potitus: sed fuit illud principium, quo factum est,

Maligni demonis fraus

vt maximè vinceretur. Nam Deus, qui scit omnia traducere ad id quod est conducibile, is prouidet, vt huius rei exitus sit longè melior & præclarior.

Hic enim Martianus cum hoc amore teneretur, & aliquando versaretur in legendis orationibus eius, qui & sermone & moribus & theologia præclarissimè refulsit, sapientis, inquam, Gregorij, & de huius martyris templo cognouisset, vt ille dicit, quòd positum quidem esset in ijs, quæ Domini Rostra vocabantur: erat autem tunc veluti quædam sedes Orthodoxis aduersùs Arrianos. Cum ergò cognouisset, quæ ille de eo templo prædixerat, suum gregem incitans, & ei addens animum: Hanc Anastasiam, hanc, inquam, quæ cognomen accepit ex resurrectione, videbitis (satis scio) ampliorem & maiorem. Cum quæ didicisset non sine Dei numine nec temerè prædictum fuisse à magno illo viro: etsi non magis prædictum fuisset de templo, quàm de populo: & vt potè quòd is, qui per illum hæc prædixisset, posset quoquè verba in opus deducere, neque reputans impensarum multitudinè, neq; quòd maior esset conatus, quàm qui eius viribus conueniret, ei, quæ omnia potest, fidei rem credens, opus cœpit vrgere: & illud quidem minus & vetus templum relinquit in priori figura, vt sic omnibus ad spectandum propositum, apertius quàm lingua prædicaret Theologi prophetiam: alterum autem ei excitat maximum & pulcherrimum, in orbem quidem varijs porticibus atrijsque & vestibulis, quæ vel ante templum elegatè præ se ferunt speciem, comprehendens: id autem veluti quandam magnam stellam vel lunam, à multis ijsque pulchris stellis circumdatam, in medio erigens. Qualis enim id complexa sit pulchritudo, columnarum splendores, & colores, & magnitudo, lapidumque fulgor, & claritas materiæ, aurum tectum supra illustrans, & vbiquè picturæ, quæ artis quidè perfectione mentes obstupefaciunt, oculos autè demulcent varietate materiæ. Iam verò domum venerandæ illuminationis, aut eam quæ est constituta ad reponenda sacra vasa & donaria, quomodo quis dicens, non minus dixerit, quàm postulet operum dignitas: Ipsorum autem vasorum multitudinem, aut materiam, aut artem qui volet oratione persequi, sciet omnino, se ea solum mirari posse, non lingua exprimere. Adè sunt omnia æquè excellentia, vt etiam si nemo prædixerit, vel ex hoc possit esse manifestum videntibus, quòd ea mente diuina processerunt, & manu diuina opem ferente è superis.

Dedicatio
templi,
& natalitia
martyris
etiam olim
celebrata.

Nota in
signum
liber
ralitatem
in pauperes.

Omnibus autem conuenientibus, noui quidem templi, vt par est, encænia celebrabantur, & dies quoquè, quo ipsa martyr certamen consummauit, ipso, inquam, Decembre. Vocabant autem encænia & fideles Imperatores & sacrum Senatum, & vniuersam (vt semel dicam) ciuitatem. Oportebat autem, qui latebat, Martianum eo die videri, qualis esset moribus, qualis virtute, & quantum se vltra mandata extendebar. Nam cum tota concurreret ciuitas, & egentes vnà cum ea quodam pacto attraheretur, pauper quidam accedens ad hunc virum egregium, (ij enim exquirunt ac discunt benignas & clementes animas, non secus atque ij, qui laborant, medicos) accedens ergò, respexit ad eius dexteram, & petijt vt acciperet aliquod medicamentum famis. Ille autem (tunc enim nihil gestabat in sinu, sed reuerà habebat intra animæ sinum benignitatem multam & clementiam, cum remotus fuisset ab omnibus, & locum adspexisset valde latètem, nullo autem alio, nisi vna tegetur tunica, quod quidem fuit ei tota vita familiare, vt duabus non vteretur tunicis: cum sic se haberet vir diuinus, etsi facile erat excusando egestatem, repellere supplicationem: nam quòd nihil portabat, testes habebat omnia intuentes oculos. Ille, perindè ac, si non daret, fieri non possèt, vt non Deo offerret molestiam, cum se ea ipsa, qua sola indutus erat, veste exuisset, dat egenti pròptò & alacri animo: & deceterò habebat solam vestem sacerdotalem, & penulam, quæ corpus contegebat, quam etiam vndiquaquè contrahens, cupiebat quantum fieri poterat, latère, & id quod factum fuerat, omnium celare oculos.

Postquam autem fuerunt intra ædem sacram, ei autem diuinum celebrare sacrificium iussit primus sacerdotum: ille quidem penulam similiter contrahebat & complicabat, cupiens, vt diximus, rem latère. Qui autem aderant, & vnà cum eis Pontifex, cum oculos in eum defixissent, vidèt quoddam nouum & arcanum miraculum, & propemodum ijs solum credibile, qui adspexerunt: vident eum intus indutum eximia quadam veste regia, & auro nitenti intertexta, quæ tunc etiam magis apparebat in manibus, quando eos qui accedebant, diuino corpore impertiebat. Hæc videntes, alij quidem apud se mirabantur: alij autem alijs quoquè enunciabant, nonnulli quidem vt admirantes, nonnulli

nulli verò, vt est verisimile, etiam inuidentes. Qui etiam ad ipsum pontificem Gennadium accedentes, tanquam existimantes eum nescire, quæ cum scire maximè volebant, ei renunciant. Deindè ei etiam conabantur detrahere, & mouebant calumnias aduersus beatam illam animam. Et ille seipsum quoquè dicebat vidisse, modum autè ignorare, & se re vera de eo dubitare.

Postquam autem à Martiano fuit impositus finis sacrificio, eum accersit Patriarcha, & eum seorsum conueniens, de veste reprehendit, dicens eam magis Imperatoribus conuenire, quam sacerdotibus. Ille autem magis animi dubius, quam is qui dubitabat, pròcidit ad pedes illius, & in eos multas fundens lachrymas, negabat omninò id quod dictū fuerat, & dicebat deceptos fuisse eius oculos. Tale quid enim vel solùm cogitasse, aperta est insania. Adhæc Patriarcha (stultum enim existimabat & à ratione apertè alienum, proprijs non credere oculis) manu propria statim tangens, relaxat ipse penulam simul cum veste sacerdotali, & deceterò miraculum videbatur & dicebatur. Nam illa quidem aurea, quæ paulò antè videbatur, tunica, nusquam erat: nudus autem sanctus videbatur sicut erat, exceptis his indumentis sacerdotalibus: nudus, inquam, qui verè aureis virtutis tunicis, quæ sub adspèctum non cadunt, tegebatur. Hoc Pontificem quidem adducit in admirationem: in admirationem autem adducit etiam Imperatores, cum iam fama ad eos peruenisset: clarum autem erigit trophæum simul & aduersus malignam & sceleratam Arrij insaniam, quæ, pro dolor, vsque ad id tempus defendebatur ab aliquibus. Fidelium enim multitudo, cum miraculo ei esset veluti additus animus, & in recta esset confirmata sententia, Arrij quidem dogmata respuebant tanquam nugæ: ipsi autem perindè ac quædam annuum fluentia, prompto & alacri animo ad templum confluebant, partim quidem contemplaturi eius pulchritudinè, partim autem rectos quoquè audituri sermones. Tanta autem & tam innumerabilis confluebat multitudo, vt vel solùm accessisse prope ambitus, esset præmium multorum sudorum, & à multis existimaretur dignum, de quo acriter contenderent.

Conueniebant ergò, diem vnum festum frequenti deinceps tempore celebrantes. Nam ab eo quoquè frequentia fiebant miracula. Ex quibus, nè in multis dicendis immorer, aliquid vnum accipiens narrabo, quod satis est & ad ostendendam Magni Martiani gratiam, & quòd hoc sacrum templum Dei voluntate factum sit: Incendium, quod non multa habuit similia, exitio dabat Rostra Domini. Nam cum ignis apprehendisset loca, quæ sunt ad mare boreale, totam urbem cingebat, & sic serpens ferociter, vsque ad mare, quod est in meridie, depascebat omnia quæ intercedebant. Consequenter ergò hanc quoquè sacram ædem ignis comprehendebat impetus. Vnusquisque ergò proprijs neglectis calamitatibus, ad templum acriter procedebat, igni qui non cernebatur, eorū inflammatis animis. Homo autem Dei nihil perterritus, & ne si quidem eum in orbem circumfideret ignis, nihili faciēs, sed fidei in Deum credens omnia cedere, sacris acceptis Euangelij, in summum tectum ascendit, & stans in medio flammæ, & se conuertens ad preces: Christe Deus, dicebat, Deus patrum nostrorum, qui Abrahæ sacrificiū suscepisti, & quem ei ex promissione præter spem præbuidisti filium, præter spem à cæde liberaisti: qui etiam in fornace Babylonica tres pueros captiuos eo effecisti potētiores: ipse nunc quoquè Domine hæc tuam domum cõserua, nè lædatur ab igne: & nè concedas, vt opus tuum quod nos multo labore & tanto perfecimus desiderio, ignis destruat, nè adhuc pergat inimicus in nos insolenter gloriari, nec ora Arrianorū, qui sunt nobis propinqui, nos probris appetant: sed nunc quoquè ostende aliquid dignum tua benignitate & maiestate, ad gloriam tui nominis, & ad nostram, qui veritati credimus, gloriationem & exultationem.

Hæc cum ille diceret, vnà cum verbis effluebant lachrymæ, & ostendebant eum intus extabescere. Deindè cum subiunxisset, Amen, videbant omnes ferè qui aderant, primum quidem ignem sibilantem circa totam ædem, & in illam veluti facientem impetum: deindè verò recedentem, & veluti repressum à quadam inexpugnabili & fortissima virtute. Certè hæc quoquè sacra ædes, quomodò diuinorum puerorum aliquando corpora tota illæsa, tota intacta, in tanto, ô Christe Seruator, igne est conseruata. Nec hoc solùm, vt iam antè diximus, sed plurima quoquè alia admirabilia in hoc templo ostenduntur: multa quidem & tunc per Martianum, multa autem post illius

Habet virtus
tua semper
æmulos suos.

Arrianismum
necesse
extinctum.

Claret miraculis
Martianus.

Gen. 22.
Dan. 3.

Precibus
incendium
auertit.

Miracula.

quoque mortem, partim quidem magna inter martyres Anastasia: partim autem ipsa quoque communi omnium regina, intemerata, inquam, Deipara operante. Quæ quidem euentissimè apparens ijs, qui in eo sunt paulò meliores, cum figura & forma consueta, nõ solùm in somnis, sed reuera, causa est vt fugentur dæmones, morbi & ægritudines: veneficijsque & alijs malis medicamentum verè est inexpugnabile. Sed hæc quidem dicere certamè est non facile, & enumerare perindè est, ac mare metiri cyatho.

Insigne miraculum.

Quòd autem non solùm viui, vt rectè viuerent, sed etiam iam mortui, vt viuerent, in hoc templo acceperunt, iam volens declarare oratio, inueniat eorum, qui adsunt, aures paratas ad accipiendum miraculum. Mulier quædam ex superiori porticu dexteræ partis despiciens, & plùs, quàm tutum esset, se in altum extollens, simul & cadit ex alto: & sibi quidem mortem affert, affert autem, proh dolor, mortem quoque foetui, qui in ea habitabat. Quod quidem cum vidisset diuinus Martianus & populus, id ferre non poterant: sed in medio festo erat lametatio & lachrymarum occasio id quod acciderat. Verumenimuerò is qui est natura bonus, non sinit diù dominari illam affectionè: sed antequàm è templo exirent, qui congregati fuerant, (oportebat enim simul & Dei clementiæ, & in eos, qui ipsum amabant, gloriæ opus conspici) cum in altum manus sustulisset Martianus, & communiter oraret cum populo, & mulier surrexit præter opinionem, & intus motus est infans admirabiliter. Sed de miraculis quidem satis sit in præsentia.

Tēplū Irene & Theodori.

Oportet autem omninò alia quoque templa complecti oratione, quæ ille piè ac religiosè ædificauit: Irene, inquam, quæ est inter martyres admirabilis, quod est ad mare positum: & eius, quod est illi continens, diuini scilicet Theodori. Hoc enim templū martyris Irene, erat quidem in principio, neque propter magnitudinem, nec pulchritudinem, nec vllum alium ornatum aut magnificentiam, dignū quod spectaretur. Sed Deo omninò curæ fuit id excitare in eam, quæ nunc cernitur, magnitudinem & pulchritudinem. Quamobrem Gennadio quoque Patriarchæ diuina quædam apparet visio. Dicebat autem visio: Solue hoc templum: tempore enim tui successoris sum id rursus excitaturus. Atque ille quidè simul iussum impleuit, & vitam finijt. Martianus autem ille admirabilis, cum ad eius aures peruenisset hæc visio, atque ei etiam fuisset tradita, magne ecclesiæ dispensatio, existimans somnium id ad se deferre, varias apud se versabat cogitationes, quonam modo fieri posset, vt ei succederet hoc opus ex sententia. Inscientibus itaque, ferè omnibus, cum paucis aliquot illuc venit. Deindè etiam cum ipsos iussisset recedere: iam enim erat nox: solus & genu & anima Deo inclinata, vbi nunc sacra ara est posita, Deus, orabat, dicens, qui execranda templa simulacrorum tuo nutu & salutari voluntate euertisti, ab eorum autem deceptione opus tuarum manuum liberasti: ædes autem sacras & templa sancta excitari iussisti, in quibus tu quoque semper diuina multa signa peragis: ipse nunc quoque conuenienter tuo diuino promisso, ad hunc locum respice, & eum sanctifica tua ineffabili gratia & virtute: per nos Domine, excitans iam tibi præcognitam domum ad tuam gloriam, ad nostram exultationem, ad multarum animarū salutem, quæ tuum nomen inuocant. Certè Deus & rex omnium, cuius voluntati cedunt omnia, & cuius verè est opus cogitatio. Cum sic orasset, eius oculis somnum immittit Deus, & statim ei ostendit in somnis, & templi situm, & magnitudinem, & aliam omnem ædificationem. Deindè etiam diuinam tanquam in somnis audit vocem: O Martiane, fieri possunt omnia credenti.

Deus vult templa extrui.

Visio S. Martiani.

Cum itaque surrexisset, metu & gaudio plenus, accedit ad archiepiscopum, & exponit visionem. Illius autem gratum assensum assecutus, ad opus aggreditur, & vt, pro ut ei ostensum fuerat, ædem faceret magnificam, cum proximum mare, quod tuuc templi fores propemodum alluebat, labore & magnis sumptibus effodisset, templi sic iacit fundamentum: aded vt huic quoque templo conueniat, quod dictum est: Ipse super maria fundauit eam, omnium scilicet opifex. Iactis autem fundamentis, reliqua quoque pergit ædificare. Magnificas enim columnas per seriem vtrinque, statuens, deindè alias ijs supernè imponens, effecit inferiores & superiores porticus. Deindè cum totam eadem omni ex parte comprehendisset *ἑκατόβοιον*, ita rectum imponit, maximis id complexus trabibus. Quid autem dixerit quispiam, quàm sint validi parietes, quàm sit amœnum pauimentum, quàm sint alia omnia ornata, accurata & elegantia? Nam

Psal. 13.

Templi mira elegantia.

DE S. MARTIANO PRESBYTERO.

225

Nam ubicunque quispiam oculum defixerit, existimās se immorari in eo quod est pulcherrimum, deinde rursus aliud attenderit: cum poenitebit morā, quam in priore traxerit: & sic omnia peruadens inueniet, cum semper id quod præcessit, videatur vinci ab eo quod adest. Cuiusmodi autem inuasit quoque dæmon, hoc præclarum opus impedire aggrediens? Nam cum duæ magnæ columnæ, quæ staturæ erant ante arā venerandam, iam essent erigendæ, altera ex ijs manibus hominum diu parere noluit, vixque contineri poterat, & à statu concinno diuertebat, & instrumenta continenter dirumpebantur: ijsque, qui ad hoc ministrabant, defatigata iam erat industria. Tandem cum fieri posse veluti desperassent, ad sanctum vno consensu accedunt, & id quod factum fuerat, renunciant. Is autem non statuit se dedere ocio & socordia. Neque verò afferendi remedij spem abiecit, respiciens imbecillitatem cogitationum & manuum humanarum: sed spei in Deum vniuersum permittens, venit ad locum. Et cum primo manus extendisset, & se totum contulisset ad precationem, & figuram crucis signasset, increpauit dæmonem, qui erat causa impedimenti: Inimice, dicens, & hostis omnis boni, cessa inuidere & ea impedire, quæ sunt ad Dei gloriam. Deinde ipse quoque cum alijs, manibus iam senio affectis, opus vnà attingens, magnū attulit momentum, ex spiritu potius, vt ita dicam, quam ex corpore: & protinus moueri coepit columnæ status, & cessit manibus. Apparet autem in hodiernum vsque diem in columna miraculū, per hoc quod à recto paululum declinauerit. Hanc autem dicimus columnā, quæ posita est à sinistris aræ sacræ ijs, qui adspiciunt ad Orientem.

Precibus & signo Crucis dæmon enteruatur.

Sed quomodo pulcherrimi quoque ab eo cōstruati illuminatorij, quod quidem solemus vocare baptisterium, paucis explicare quis possit pulchritudinem, quod videntibus cum admiratione magnam profundit voluptatem? Compræhensum enim est à quinque porticibus, sicut Probaticam quoque aiunt piscinam, quæ est in Hierusalem. Sed hic quoque maiora, quam illic, videntur fieri miracula. Nam in illa quidem erat qui accedebat angelus, & vno die vnus assequeretur curationem. Hic autem non est seruus qui ministrat, sed aduenit quidem Dominus. Curatio autem nō vno fit die, sed assidue: & non solum corporum, sed etiam aperte animarum. Ostendit autem diuinus Martianus hac quoque, figura baptisterij, se vniuersum fecisse ad formam huius, quæ sermone celebratur, piscinæ. Cum enim rectum tholis diuisisset, & aureis lapillis quæcunque erant illius ornasset, & agrotorum figuras descripsit ad vnguem, & ipsum etiā Christū egrotos curantem: vt non solum eos qui laborant, sed medicum quoque videre liceat. Optimum autē fuerit, non ita valde indigendo præsentī oratione, ea quæ dicta sunt, ipsis oculis apprehendere. Nam quæ illic sunt, maiora esse existimo, quam vt ea possimus oratione consequi, & quæ possit solus visus comprehendere. Quamobrem ea quidem statuo præmittere. Quæ autem sunt his germana, & simul propinquo tempore perfecta fuerē, ea dicam vtique: & quod iam mihi fuit in memoria, diuini Isidori templum, adhuc magis literis memoriæ mandabo.

Baptisteriū mirifici operis. Iohan. 5.

Cum diuinorum oratoriorum edificatiōnis quodam vehementissimo teneretur amore bonus re vera Martianus, nec magnum quoque neglexit Isidorum: sed vt eius sacras afferret reliquias, & magnificentissimam ei ædem extrueret, magno sibi duxit studio contendendum. Nec cessabat omnem locum considerare ac contemplari. Et idē adhuc quidem differebatur edificatio. cum autem eius collegisset reliquias, & in loculo deposuisset, eas statuit in præsentia seruare in hoc templo martyris. Vbi autem breui aliquo post tempore aggressus est eas transferre, accidit ibi aliquid admirabile & arcanum. Neque enim ipse, nec alia multa manus hominū potuit thecam amplius mouere. Diuinam ergo aliquam rem esse arbitratus, & cum alioqui ei in somnis ipse significasset martyr, se loco delectari, neque velle hinc suas transferri reliquias, deinceps parens visioni, construxit hæc ædem, quæ sita est prope templum martyris Irenes. Quod hæc ædes autem sit grata martyri, per multa hoc signa significat, euidenter apprens, & magna miracula assidue efficiens, & à dæmonibus quidem liberans eos qui detinentur: naufragis autem fluctus sedans, & ventorum sequitiam increpans: eos qui molestia afficiuntur, consolans, & tristitiæ causas eis adimens, & alioqui egrotantibus aut egentibus ea, quæ sunt grauiā, cessare faciens: & quæ bona sunt, præbens. Hæc cum magnus perfecisset Martianus, & his veluti alijs muris aureis, ornatus gratia & securitatis, ciuitatem decorasset, dissoluit vitam in profunda senectute, priusquam ma-

Nota mira de sacris martyris reliquijs & miraculis.

ximo

s. Martiani
obitus.

ximo templo Irenes celebraret encænna: hoc veluti excedenti appositum quidpiam elocutus: Hæc ambo in manus tuas commendo Domine, nempe animam quam ipse creasti, & templum quod ego tua voluntate construxi. Quæ cum dixisset, decessit decimo mensis Ianuarij.

Celeberris
ma eius se-
pultura.

Concurrit autem vniuersa ciuitas, deductura reliquias, ipseque qui tunc erat pontifex, & quicumque erant sortis Ecclesiasticæ, & multitudo monachorum, & cœtus honestarum mulierum, & ex magistratibus, quotquot erant pij ac religiosi. Atq; sacras quidem eius reliquias Iohannis Baptistæ monasterium, quod etiam dicitur Danielis, suscipit: quod situm est prope diuinum templum præclari martyris Mocij: quod ipsum quoque fuit opus illius manus, vel, vt verius dicam, propositi. Quo quidem in loco in hodiernum vsque diem præclare & piæ eius memoria celebratur. Aedis autem magnæ Irenes, quam ipse fuerat fabricatus, maximè pia Verina (ea autem erat vxor Magni Leonis) curam suscipit. Quæ quidem, quæ ei ad ornamentum deerant, implet diligentissimè, auroque tectum ornat magnificè. Hæc autem declarat, quæ illic est inscriptio. Templi verò encænna quotannis peraguntur vicefimo Ianuarij. Quo tempore magnus quoque est concursus multitudinis, & frequens in ore omnium decantatur Martiani, tanquam illius filias hæc duo templa vidente multitudine, & eius memoriam per ea renouante: adeò vt nonnulli inter se lepidè dicant cum voluptate: Ecce hæc quoque est alia filia magni Martiani, pulchritudine & magnificentia soror magnæ Anastasiæ. Quod certè ille quidem ipse solummodò de diuina dixit Anastasia, quemadmodum censuerit quispiam esse prætermittendum? Nam cum quidam ex eius familiaribus magnam miraretur impensam: Si desponsurus essem, inquit ille, meam filiam, non quæ ad eius decorem pertinerent & ornatum, statuerem mihi esse præbenda quàm possem magnificentissimè? Nunc autem cum impensas statuerimus facere in templum sponsæ CHRISTI, & sponsæ adeò pulchræ, & quæ pro ipso sanguinem non parsit fundere: non longè ampliùs & alacriùs sumus sumptus facturi, nullumque ornamentum speciemque & elegantiam prætermisuri? Tam splendidus & magnificus erat Martianus in ijs, quæ DEO grata erant, operibus: neque vllis parcebat sumptibus.

Templi de-
dicationis
anniuersa-
ria etiam
apud anti-
quos,

Studiū eius
erga sepeli-
endos mor-
tuos.

Etenim non harum solum fuit conditor, sed multarum quoque aliarum ædium non tantum se præstitit opificem, verum etiam refectorem atque reparatorem. Vt magni quoque martyris Theodori, qui fuit in Tanaro: & Stratonici martyris, qui fuit Rhegij. Et quod est magis admirabile, cum in sacris ædibus eius esset manus tam liberalis, ea erat multo magis profusa in cura gerenda pauperum. Quod quidem nunc vult cursim persequi oratio, adeò vt non solum manifesta fieret illius in egenos benignitas, sed hæc ipsa quoque beneficentia qualibus donis dignaretur illius amatores. Noctum vir ille admirabilis obiens plateas & ciuitatis angiportus, huius quoque curam gerebat. Sicubi inuenisset mortuum præ nimia paupertate abiectum, & cuius nemo curam gereret, & quem talem vidisset, tanquam magnum aliquod lucrum assecutus, eum lubenter videbat: cumque eum diligenter lauisset & induisset, & alia iusta pro more ei fecisset, deinde etiam mortuum tanquam viuum alloquebatur: Agedum, dicens, sis quoque nobiscum particeps eius, quæ est in Christo, charitatis. Quæ cum sic diceret, habebat eum qui iacebat, audientem. Surgebat enim, (ò miraculum, quod verbis non potest explicari) & bonum amplectebatur Martianum, curam quæ eius gerebatur, non illum, sed Christum potiùs ostendens suscipere. Deinde sic mortuus, rursus erat mortuus: & talis videbatur ab ijs, qui erant superstites. Hoc autem fuit aliàs quoque cognitum: sed ex hoc euasit manifestius.

Moneta
ænca.

Media nocte, quado maximè putabat fore vt à nemine videretur, vtitabat ad quandam argentarium sibi familiarem, vt aurum permutaret: & accipiens multum minutæ monetæ æneæ, vt haberet quod posset distribuere pauperibus, statim reuertebatur. Argentarius autem accipiens noctem intempestiuam ad lucri occasionem, iniqua trutina ponderabat aureos. Ille autem nihil contradicens, nec omninò accuratè considerans, apertè ostendebat se omnia permittere conscientie eius qui ponderabat. Cum autem hoc sapè fieret, & Martianus simulans se non intelligere, nequaquam in simulari argentarium, cum magna subijt admiratio: & simul tempus considerans, nempe medium noctis, ad meliorem venit cõsiderationem: cœpitq; suspicari id, quod erat veritati pro-

propius, & Martiani vitæ conuenientius. Vnum certè ex suis pueris iussit eum sequi egredientē, vt sciret, quidnam ab eo illa minuta fieret pecunia. Neque enim ab argentario cognoscebatur Martianus, vt qui aptè vultum colaret, quando ad ipsum ingredebatur, vt illam minutam acciperet pecuniam. Atque puer quidem sequebatur. Postquam autem incidit vir diuinus in quendam pauperem mortuum in lecto iacentem, & acceptum ex quadam cauponis domuncula, lauit & induit: & cum surrexisset, est amplexus, & eo deindè reclinato, rursus abiit: puerum, cum hæc vidisset, horror inuasit, & conuersus, quàm citissimè fieri potuit, omnia declarat ei qui illum miserat. Illum autem subijt pœnitentia eorum, quæ fecerat: & quòd se iniquissimè in sanctum gesserat, deshebat, & pœnas sumebat de sua conscientia. Certè cum is rursus venisset, vt faceret similia, pròcidit ei ad pedes, & confessus est ea, quæ malè fecerat: & quicquid per fraudem lucratus fuerat, enumerauit. Ità bona tacens actio plura potest facere, quàm verborum multitudo: & quibus nihil profunt reprehensiones & suasiones, ijs opus laudabile procedens silentiò, & latenter transmissum ad eorum conscientiam, meliores reddidit, & effecit vt bonum sua sponte discerent. Diuinus autem Martianus cum dixisset se fuisse nulla iaste etum iniuria, ab eo quod dabatur, & eo qui dabat, se deinceps abstulit: non tanquàm improbū aliquem auersans: illi enim non solum ignouit, sed etiam professus est se eum habere amicissimum: sed toto pede fugiebat cramben, ex vana gloria proserpentem, & non volens sua alicui homini fieri manifesta, sed ea apud Deum solum reponens. Licet ergò ei qui velit, considerare, quidnam prius possit admirari, insignène miraculum, an beneficentiæ studium, an in vniuersa machinatione eius animi libertatem. Verumenimuerò de illius beneficentia oratio aliud quoquè bonum mihi reuocat in memoriam.

Hæc virtus ei tantæ erat curæ, vt propter eam ne in meretricum quidem domos venire dedignaretur, neque eam rem esse turpem existimaret: sed ad illum ipsum, quæ diligebat, Christum adspiciens tanquàm ad exemplar, qui cum publicanis & peccatoribus propter eorum salutem sæpè habuit consuetudinem, & malis suaderet mulieribus, quæ erant salutaria: quibus nonnunquam inopia erat causa sui interitûs, dum vellent, pro dolor, suo corpore quæstum facere. In eas ergò magis erat profusus, & dextera magis promptus optimus Martianus: & maximè si contigisset festum agi die sequenti. Tunc enim erat paratus plura eis præbere, quàm illæ erant accepturæ ex abominanda nequitia: persuadebatque eis & vt lauacro, & se in sequentem diem seruare impollutas, & ad ecclesiam deindè accedere, & recordantes eorum quæ præcesserant, horribilis gehennæ metum sibi incutere, & Deum placare lachrymis. Quod quidem cum sæpè factum esset, nonnullas boni vincebat consuetudo, diuinusque eis ingruens metus efficiebat, vt non solum stupris, sed omni etiam ornamento valedicentes, ad monasteria & asceteria, id est, loca in quibus se excercerent, prompto & alacri venirent animo. Multæ quoque ex ijs statuerunt ire Hierosolyma, cum ab illo acceperant sumptus, qui sufficerent ad viaticum. Quæ cum vitam maximè puram & priori ex diametro oppositam ostendissent, ne boni quidem spiritûs donorum fuere expertes: sed aliæ quidem ex ipsis morbos soluerunt oratione, aliæ autem demones quoquè, quos prius diligenter coluerant, facile eiecerunt ex hominibus. Hæc ille, non vt faceret aliquis ex ijs, qui magnis affluunt opibus, id quod redundat exinaniens, sed propter magnum quod egentibus afferebat auxiliū, ne ipsis quidem parcens necessarijs. Sed nonnunquam cum omnia etiam extulisset & erogasset, quæ habebat in manibus, sibi solam spem bonā & ad Dei solum manus adspicere, relinquebat: adeò vt cum alijs, quæ habebat bonis, etiam quæ ad nihil possidendum attinet, primas partes nulli cederet.

Huius autem quod dico, signum est. Dicitur enim, quòd à festo sanctorum reuertens aliquando: nam nec ijs, nec Domini, quæ sit in medio multorum, laudationi deerat diuini cultûs & religionis gratia. Reuertens ergò, quoniam pluuiam erumpere contingerat, madefactus & domum ingressus, cum se inclusisset & vestem exuisset, paucis exiccabat carbonibus. Accidit autem, vt Dei amantissimus pontifex tunc eum accerseret. Qui autem missi fuerant, cum domum inuenissent clausam, pulsabant ostium, & iubebant egredi. Illum verò pudor, nè nudus videretur, cogebar intus manere, quoniam ne alia quidem ei vestis aderat, vt posset indutus progredi. Et ideò renunciauit quidem se venturum, sed tamen adhuc differebat, donè vnus ex ijs qui aderant, se gerens

Mortuum
Martianus
lauit & in-
duit.

Fugit vanā
gloriam.

Meretricibus
quoque præ-
stat benefi-
cia, vt reser-
uiscant.

Quædam ex
ijs, ad bonā
frugem se
recipiunt.

S. Martiani
magna pau-
pertas.

rens paulò curiosiùs, cùm vni foramini oculum admouisset, & contemplatus esset id quod fiebat, & ipse repletus fuit admiratione, & effecit vt alijs vteretur huius rei testibus, dum suis cernerent oculis. Postquàm itaque id quod visum fuerat, omnes obstupescissent, reuersi sunt, & Patriarchæ cum admiratione omnia apernere. Illi autem nõ modò venit in mentem admirari, sed potiùs eos increpare, quòd ex adeò paruis statuerint magnum iudicare Martianum, cùm liceret ex multis alijs, & quæ nullus posset alius facillè efficere, illum existimare admirandum & beatum.

Est apud
omnes in
magna ve-
neratione.

Quanta autem fuerit ex æquo omnium in hunc magnū reuerentia, populi, inquam, & Senatùs, & ipsius Imperatoris, testatur quidem fama: testantur autem etiam, qui tunc fuere potentissimi, Aspar & Ardaburius. Qui etsi essent mala opinione præditi, & ijs qui rectè sentiebant, inimicissimi, diuinum tamen Martianum ne facillè quidem intruere poterant, insignem eius virtutem reuerentes: & ideò illi magnum honorem tribuebant, & templum magnæ Anastasiæ, quod ab illo fuerat conditum, preciosis vasibus ex auro & argento factis decorauerunt. Ille autem donum remunerans, decreuit vt diebus solennibus, patria eorum lingua (Gotthi enim erant) diuinitùs inspiratæ scripturæ in eo templo legerentur. Sed Byzantinis quidem erat Marrianus adeò venerandus, Vocabat autem fama eas quoquè, quæ procul sitæ erant, ciuitates, & vndiquè confluebant: alij quidem percepturi peccatorū curationem, alij verò morborum: & nec deerant quidem, qui à Roma veteri veniebant. Inter quos alio quoquè, quod factum est dignum memoratu, non par esse arbitror fraudare vestras aures.

Morbida
mulier cu-
ratur ab eo.

Quædam enim mulier laborans diuturno fluxu sanguinis adeò grauiter, vt omnis medicinæ, quòd ad eam attinebat, vanum existimaretur studium & superuacaneum. Ea, Roma relicta, (eam enim vocabant diuina signa Martiani, quæ canebantur ab omnibus) peruénit Constantinopolim. Neque verò eam tantum iter confecisse pœnituit, vt quæ tanta vexatione nihil dignum consecuta sit: sed simul vt ad iustum accessit Martianum, & morbum significauit, curata est mulier. Talis enim fuit hic vir diuinus, vt nec tactu quidem sapè, sed sola precatone & nudo adspèctu liberaret eos qui accedebant, & ei exhibebant negocium. Tantus quidem fuit Martianus miraculis. Talis autem ijs quoquè, quæ rectè & ex virtute gesta sunt, conuenienter diuinæ promissioni, quæ dicit: Eos qui me glorificat, glorificabo. Cuius intercessionibus nobis concedatur, illius esse bonorum participes, in Christo IESU Domino nostro, cui gloria & potentia nunc & in secula seculorum, Amen.

1. Reg. 2.

VITA S. GVILHELMI, ARCHIEPISCOPI BITVRICEN. ORDINIS CISTERTIENSIS, PRÆCIPVE QUAM
gesit toto illo tempore, quo fuit pontifex: scripta ab eius quodam contemporaneo,
& qui satis indicet, se res compertas & sui temporis conscribere: qui tamen
quòd in plerisque verbosior esse videatur, per F. Lauren. Surium,
mutato stylo, in compendium redactus est.

10. IANVAR.
Henricus
Archiepi-
scopus Bis-
turicensis.



VM ex hac luce migrasset felicis memoriæ Henricus Bituricensis Archiepiscopus, qui inter nos degens, erga clerum & populum summa semper vsus est mansuetudine & humanitate: paucis post diebus Ecclesiæ illius Clerici ad eligendum idoneū successorem cōuenere: sed cùm primùm inter se non concordarent, tandem ex instinctu spiritùs sancti in eam pariter iere sententiam, vt ecclesiæ Parisiënsis antistitem, qui ex illorū collegio ad id erat dignitatis assumptus, accersirent, eius in Episcopo eligendo consilio & prudentia vsuri. Erat enim vir magnus, & cunctis venerabilis, consilijs prouidus, iustus ac timēs Deum: cumq; erga alias Galliarum ecclesias multa vteretur sollicitudine, æquum esse existimabant, vt matri suæ, id est, ecclesiæ desolatæ, in qua à teneris annis fuisset enutritus, tam necessario tempore minimè deesset. Ille verò nullas nectens moras, tãquàm deuotus filius afflictæ matri omnibus quibus posset modis consulturus, vocatus mox aduenit. Itaq; vbi ad præfixum